

Groenland en Erik de Rode

Beschrijving

Sinds gisteren (22-12-25) is *Groenland* weer in het nieuws door de oprispingen van de *Amerikaanse President*. Ik duik eens in de historie van Groenland en met name het relaas van *Erik de Rode*, de eerste Viking op Groenland.

Volgens de legende die in de sagen wordt verteld, werd Erik de Rode voor drie jaar uit *IJsland* verbannen omdat hij tijdens een gevecht een andere man had gedood. Hij gebruikte die tijd om het ruige eiland Groenland te verkennen. Toen hij terug mocht keren, overtuigde hij andere Vikingen ervan om zich samen met hem op het nieuwe eiland te vestigen, en werd hij het hoofd van Groenland.

Wordt dit verhaal over de kolonisatie van Groenland door de archeologie ondersteund of is het slechts een mooi verhaal?

Erik de Rode: een legende is geboren

Rond 950 verwelkomde *Thorvald Asvaldson* een zoon genaamd *Erik* in de wereld. De roodharige Erik werd geboren in Noorwegen, tijdens het bewind van *Haakon de Goede*. Toen Thorvald echter een andere Viking doodde, werd hij veroordeeld tot ballingschap en migreerde het gezin naar *Drangar* in het noordwesten van *IJsland*, dat voor het eerst werd bewoond in 874.

IJsland

Tegen de tijd dat Thorvald en zijn familie in IJsland aankwamen, was de concurrentie om land hevig geworden. Maar Erik loste dit op door een goed huwelijk te sluiten. Hij trouwde met een lokale vrouw genaamd *Thjodhild Jorundardottir*. Ze verhuisden naar *Haukadale* en stichtten een gezin. Erik zou veel kinderen krijgen, waaronder *Leif Erikson*, *Thorvald*, *Thorstein* en *Freydis*. Het is evenwel niet duidelijk of Thjodhild de moeder was van alle kinderen van Erik.

Aardverschuiving

Het leven in IJsland bleek verre van rustig en idyllisch. De problemen begonnen met een aardverschuiving die de boerderij van *Valthjof*, de buurman van Erik en Thjodhild, verwoestte. Eriks slaven werden ervan beschuldigd de aardverschuiving opzettelijk te hebben veroorzaakt. *Eyjolf*, een familielid van Valthjof, nam wraak door Eriks slaven te vermoorden, waarop Erik wraak nam door Eyjolf te vermoorden.

Daarna verhuisde hij naar een andere nederzetting in IJsland, maar ook daar kreeg Erik weer problemen.

Verbannen

Erik verhuisde naar een eiland in het westen van IJsland en terwijl hij zich daar vestigde, vroeg hij een man genaamd *Thorgest* om zijn *setstokkr* te bewaren, die zijn familie uit *Noorwegen* had meegebracht. Dit zijn sierpilaren met een belangrijke religieuze waarde. Toen Erik klaar was met de bouw van zijn nieuwe huis, ging hij zijn pilaren weer ophalen, maar Thorgest weigerde ze terug te geven, dus stal Erik ze terug. Thorgest en zijn mannen achtervolgden Erik en in het daaropvolgende gevecht doodde Erik de zonen van Thorgest en enkele andere mannen. Dit leidde tot een vete tussen de twee mannen, waarbij beiden een groot aantal bondgenoten om zich heen hadden. Toen het probleem uiteindelijk in 982 werd opgelost tijdens de lokale *Althing*-bijeenkomst, werden Erik en zijn bondgenoten voor drie jaar uit IJsland verbannen.

Naar het grootste eiland

Erik ging samen met enkele van zijn verbannen metgezellen de zee op en vond een plek waar hij wel eens van had gehoord, maar die hij nog nooit had gezien: het grootste eiland ter wereld. Het zou bijna een eeuw eerder zijn ontdekt door de Viking *Gunnbjorn Ulfsson*, die voor de kust van IJsland uit koers was geraakt. Slechts enkele jaren voor Erik, in de jaren 970, zou de vogelvrije *Snaebjorn Galti Homlsteinsson* ook hebben geprobeerd zich met een groep kolonisten op Groenland te vestigen. Hij zou echter door een andere kolonist zijn vermoord tijdens een geschil over land en de kolonie zou door interne strijd uiteengevallen zijn.

Marketingtruc

Deze nieuwe plek had een extreem klimaat, met ongeveer 75% van het land bedekt met ijs en minder dan 25% van het land bewoonbaar. Volgens het verhaal keerde Erik in 985 terug naar IJsland en overtuigde hij ongeveer driehonderd Vikingen ervan om naar deze nieuwe plek, Groenland genaamd, te emigreren. Hij koos de naam blijkbaar als marketingtruc om de nieuwe nederzetting aan te prijzen.

Erik en zijn groep vestigen zich

Toen Erik zijn groep had verzameld, voeren 25 schepen uit, maar elf daarvan zonken onderweg. Eenmaal in Groenland vestigden de nieuwkomers zich in twee nederzettingen aan de zuidkust van het eiland, die de *Oostelijke* en *Westelijke Nederzettingen* werden genoemd. Volgens de sagen vestigde Erik zich in de Oostelijke Nederzetting. De Vikingen stichtten boerderijen in de buurt van zoetwaterbronnen, waar ze in de woeste omgeving landbouw konden bedrijven en vee konden houden.

Het Dorset-volk

In tegenstelling tot IJsland was Groenland al bewoond voordat de Vikingen arriveerden. Volgens de sagen vonden de eerste Vikingkolonisten bij hun aankomst sporen van eerdere bewoning, boten en artefacten. Deze waren afkomstig van het *Dorset-volk*, een *paleo-eskimo-cultuur* die van ongeveer 500 v.Chr. tot de 14e eeuw in het noordwesten van het eiland leefde, verspreid over Canada en Groenland. Hoewel de Vikingen het Dorset-volk moeten zijn tegengekomen, tonen DNA-studies geen bewijs van genetische vermenging, dus ook geen gemengde huwelijken, tussen het Dorset-volk en de Vikingen, hoewel dit gebaseerd is op een beperkte mtDNA-studie van de overblijfselen van 16 Dorset-mensen.

Qassiarsuk: de thuisbasis van Erik de Rode?

Volgens de sagen koos Erik de Rode voor zijn huis een stuk eersteklas landbouwgrond in het westen van *Eriksfjord*. Eriks boerderij werd bekend als *Brattahlið*, wat *steile helling* betekent. Als leider van de kolonisten had Erik veel gezag. Daardoor werd *Brattahlið* een belangrijke en machtige plek in de nieuwe Noorse wereld. De sagen vermelden *Brattahlið* dan ook als de locatie van een van de eerste kerken in Groenland, na de bekering van Thjodhild tot het christendom. Maar in hoeverre zijn die sagen geloofwaardig?

Eriksfjord

Omdat er in Groenland maar weinig bewoonbaar land was, begonnen nieuwsgierige ontdekkingsreizigers in de 19e eeuw rond te snuffelen in Eriksfjord. Ze vonden menselijke botten en stukjes stof, maar verder niets. In 1926 ontdekten de Deense wetenschappers *Poul Nørlund* en *Aage Roussell* een trapeziumvormige kist in *Qassiarsuk*. Toen ze de kist openden, bleek deze leeg te zijn. Ze gingen verder met graven en vonden uiteindelijk een lichaam en een steen met een runeninscriptie. Ze hadden bewijs dat de Vikingen in *Qassiarsuk* waren geweest, maar het graf was slechts het begin van hun ontdekkingen.

Brattahlið gevonden?

In 1932 reisden archeologen onder leiding van *Poul Nørlund*, met hulp van het *Nationaal Museum van Denemarken* en de Zweedse archeoloog *Mårten Stenberger*, weer naar Groenland. In Eriksfjord vonden ze ruïnes van turf en steen en voerden ze grootschalige opgravingen uit in het dorp *Qassiarsuk*. Uit de grond kwamen bouwwerken tevoorschijn die overeenkwamen met Noorse architectonische ontwerpen.

De eerste opgravingen in *Qassiarsuk* brachten meerdere boerderijen en 18 bouwwerken aan het licht, waaronder woningen, schuren, opslagplaatsen en een kerk. Velen geloven dat deze plek het legendarische *Brattahlið* uit de sagen is en mogelijk de thuisbasis van Erik de Rode, hoewel er nog steeds enige scepsis bestaat.

Groenland, Brattahlíð

Ontbrekende bouwwerken

Bij opgravingen in Qassiarsuk werd een wetsteen gevonden met een gravure van *Thors hamer*, wat erop wijst dat sommige Noorse Groenlanders banden onderhielden met het Noorse pantheon uit het Vikingtijdperk in Scandinavië. Nārlund en Stenberger vonden echter ook ruïnes van een kerk in Qassiarsuk. Deze kerk dateert van na de 10e eeuw, wat erop wijst dat ze geen verband houdt met het verhaal van Erik de Rode.

Gezien de belangrijke rol die de bekering van Groenland tot het christendom in zijn saga speelt, zou er dan echt een Brattahlíð zonder de kerk van Thjodhilde hebben bestaan?

Geen kerk, wel een Althing locatie?

Tijdens de opgravingen in Qassiarsuk in 1932 ontdekte NÃrlund turf- en stenen muren die hij interpreteerde als bouwwerken voor tijdelijke bezoekers, samen met tentringen en haarden. Dit bewijs heeft sommige archeologen doen vermoeden dat er mogelijk een vergaderplaats of *Althing*-locatie in Qassiarsuk was. Geschreven bronnen vermelden dat er wetgevers in Brattahlíð woonden, wat suggereert dat het ook als vergaderplaats zou kunnen hebben gefungeerd.

Dierlijke resten

Tijdens de opgravingen in 1932 vonden archeologen ook een afvalberg vol met botten van dieren. Groenland verschilde in veel opzichten van het middeleeuwse Scandinavië, onder andere wat betreft de fauna. In Groenland kwamen walrussen, zadelrobben en gewone zeehonden veel voor in de wateren. Bij opgravingen van Noorse boerderijen in Groenland worden veel botten van zeehonden gevonden. De afvalbergen bevatten ook botten van kariboes, wat aantoont dat er ook op deze dieren werd gejaagd.

Dieet van zeevruchten

Botten van runderen, schapen en geiten getuigen van de aanwezigheid van andere dieren die werden gebruikt voor zuivelproducten en wol. Chemische analyse toont aan dat de Vikingen in de loop van de tijd een meer op zeevruchten gebaseerd dieet gingen volgen. Aanvullende analyse heeft aangetoond dat er in de oostelijke nederzetting meer mariene eiwitten werden geconsumeerd dan in de westelijke nederzetting.

Walrusivoor

De Vikingen kwamen ook grote kuddes walrussen tegen in de Disko-baai. De jacht op walrussen bleek een lucratieve onderneming voor de Vikingen, die zich bezighielden met de Europese ivoorhandel. Archeologen zijn er echter niet van overtuigd dat de jacht op walrussen een belangrijke factor was in de Noorse kolonisatie van Groenland. Onderzoek wijst eerder uit dat op het hoogtepunt van de Noorse kolonisatie in Groenland de export van walrusivoor naar Europa groot was, wat suggereert dat dit een onverwachte maar lucratieve markt voor de kolonisten was.

Thjodhildes kerk en een dodelijke epidemie

In 1003 arriveerde een nieuwe golf immigranten in Groenland. Ze brachten veel mee naar het eiland, waaronder een golf krachtige ziektekiemen. Erik de Rode bezweek aan een epidemie die het Noorse Groenland teisterde net toen een nieuw millennium aanbrak. Als pionier, ontdekkingsreiziger, kolonist, moordenaar en leider wordt hij herinnerd als een van de laatste legendarische Vikingen. Zijn laatste rustplaats blijft een mysterie.

Turfkerk en begraafplaats

In 1961 werden bij de bouw van een schoolhostel in Qassiarsuk menselijke schedels gevonden. De botten werden naar een laboratorium gestuurd, waar uit analyse bleek dat ze uit de periode van de

Noorse kolonisatie stamden. Er werd serieus begonnen met opgravingen en archeologen en fysisch antropologen groeven een kleine turfkerk en een begraafplaats op. Ze groeven 155 graven op rond het kerkhof.

Viking ruïnes op Groenland, bron: UNESCO

Koolstofdatering

Uit een analyse van de skeletresten bleek dat mannen en vrouwen gescheiden waren begraven, waarbij de vrouwen in het noordelijke deel van het kerkhof waren begraven en de mannen in het zuidelijke deel. Archeologen hebben negen van de skeletten onderzocht met behulp van koolstofdatering. De lichamen bleken te dateren uit ca. 1000-1100/1200.

Verschillende aspecten van deze ontdekking wekten de nieuwsgierigheid van degenen die bekend waren met de saga over Erik de Rode. Het leek erop dat de kerk van Thjodhilde eindelijk was gevonden. Als dat zo was, konden archeologen dan verwachten dat ze Erik de Rode in de buurt zouden vinden?

De ondergang van Viking-Groenland

In het begin van de 15e eeuw vond in Groenland de bruiloft plaats van *Sigrid Bjornsdottir* en *Thorstein Olafsson*, werd een heks op de brandstapel verbrand en verdwenen de Vikingen van het eiland. Wetenschappers hebben vele theorieën voorgesteld om de verdwijning van de Vikingen uit Groenland te verklaren. De meeste verklaringen zoeken buiten Groenland naar externe katalysatoren. In de 13e eeuw vond er een vulkaanuitbarsting plaats die het klimaat afkoelde en leidde tot meer zee-ijs en oceaanstormen.

Olifant- in plaats van walrus-ivoor

De geleidelijke stijging van de zeespiegel kan ook het leven in Groenland hebben veranderd. Rond dezelfde tijd openden *Europese* landen handelsroutes met *Sub-Sahara Afrika*, waar olifanten voor ongekende concurrentie op de ivoormarkt zorgden. En dan was er nog de pest, die de Europese handelspartners van Groenland decimeerde.

Thule-volk

Hoewel al deze verklaringen ertoe kunnen hebben geleid dat de Vikingen Groenland hebben verlaten, blijven wetenschappers verdeeld over de vraag of er sprake was van *één* dramatische gebeurtenis, een massale uittocht of een geleidelijke bevolkingsafname. Door de achteruitgang van de Vikingen raakte Groenland niet onbevolkt, want het *Thule-volk* migreerde naar het gebied en vormt de voorouders van de huidige inheemse Groenlanders.

Datum aangemaakt

2025/12/23